VICENÇ FISAS, EXPERT EN POLÍTIQUES D'ARMAMENT

«Vivim una cultura de la seguretat basada en les armes»

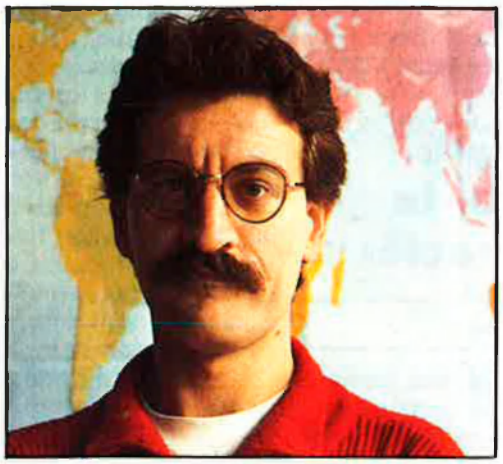

La recent conferència de París sobre armes químiques ha acabat amb l'acord de no utilitzar aquest tipus d'armes. Però Vicenç Fisas, expert en temes de pau i armament, creu que un desarmament total és difícil, perquè les actuals estratègies tenen com a objectiu guanyar la guerra i no simplement aturar-la.

X. Duran

Com valora la conferència de París sobre armes químiques?

—Veient com funciona la cursa d'armaments i les diferents estratègies que hi ha, entenc que les armes químiques són una nova estratègia de dissuasió que està a l'abast d'un tipus de països que no tenen accés a les armes atòmiques i que per diferents circumstàncies estan interessats a tenir el potencial de dissuació que les armes químiques faciliten. D'altra banda, són una conseqüència d'un tipus de tecnologia industrial que possibilita l'ús militar d'un cert tipus de productes que es fan servir normalment com a pesticides o productes farmacèutics. Com la indústria que fa servir aquest components utilitza matèries primeres que poden ser aplicades militarment i que no estan controlades per un organisme internacional, aleshores es fa fàcil la proliferació i el comerç d'aquests productes. En aquest sentit, és una gran hipocresia l'enrenou que s'ha fet ara per l'exportació alemanya a Líbia, quan qualsevol estudi amb una mica de profunditat sobre el comerç exterior de productes químics de tots els països industrialitzats descobriria afers molt similars, no tant perquè hi hagi una demanda explícita d'aquests productes per fer armes químiques com perquè es necessiten per a usos civils.

—¿No lligar el desarmament químic amb el desarmament nuclear indica que les grans potències volen mantenir la seva supremacia?

—És evident que els països que tenen armes nuclears volen tenir sempre el monopoli de la dissuasió. Però això no vol dir que en el cas que s'arribés a un consens per controlar la guerra química no s'hagués de deslligar una cosa de l'altra. De la mateixa manera que molta gent opina que una conversa de desarmament s'ha de deslligar de la conjuntura política en què es mou, perquè altrament sempre trobaríem excuses per no portar endavant el procés de desarmament, també s'ha de fer l'esforç de deslligar l'armament nuclear i el químic, encara que hi hagi una relació.

—Segons el protocol de Ginebra, Iraq no podia utilitzar armes químiques. Però ho ha fet. ¿De què serveixen aquests acords?

—La història va mostrant que els acords i els convenis que hi ha sobre armament serveixen només relativament. Serveixen quan les coses van bé. Queden sense efecte quan la situació empitjora. La mateixa OTAN té una directiva que refusa l'ús de les armes químiques. Però al mateix temps es vol curar en salut dient que per si de cas, cal tenir un estoc per dur a terme una resposta quan un conflicte estigui engegat. Aquest «per si de cas» val per qualsevol tipus d'armament. En el fons, el que no hi ha és una categoria moral dins del funcionament polític que impedeixi el desenvolupament i l'emmagatzemament d'aquest tipus d'artefactes, que seria el més coherent i que permetria, després, prendre mesures efectives i amb força moral. Per això els països del tercer món utilitzen aquesta amoralitat dins l'estratègia dels països desenvolupats.

—¿El «per si de cas» és una excusa per tenir-ne o una desconfiança?

—Les estratègies normalment estan concebudes per guanyar la guerra. Fins ara s'ha intentat buscar un equilibri i això comporta dotar-se del màxim possible d'armaments i tenir prou capacitat de resposta per guanyar una guerra, no sols per aturar-la. Mentre aquesta doctrina tingui aquest component ofensiu i de victòria serà difícil arribar al que explicava abans: a un altre tipus de discurs que permetria prescindir d'armes de destrucció massiva i de moltes de les convencionals.

—¿Quines sancions pot tenir un estat que les utilitzi?

—Iraq les ha utilitzades i les conseqüències han estat un tímid rebuig per part de l'opinió pública i una investigació per part de l'ONU. Però tornem al mateix. Es fa difícil prendre mesures de força per part de les grans potències quan aquestes potències són els principals fabricants d'armes químiques, sobretot l'URSS, els Estats Units i França. Els Estats Units van cancel·lar durant quatre anys un programa d'investigació de les armes binàries i

va ser l'any passat quan l'ex-president Reagan va decidir tornar a fer el programa. Al pressupost de l'any 89 hi havia una partida de 200 o 300 milions de dòlars per la investigació de les armes binàries. I no fa tants anys, els Estats Units van utilitzar armes químiques al Vietnam. Es fa difícil que aquests països prenguin una postura de força. Només es podrà fer quan es destrueixin els arsenals existents i n'aturin la fabricació.

—¿Creu que amb aquestes condicions es pot iniciar un desarmament seriós?

—Les dificultats per a un desarmament són molt diverses i les econòmiques són importants però no les úniques. No hi ha un plantejament polític convençut sobre la necessitat de reduir els nivells armamentistes. Hi ha encara una cultura de la seguretat basada en les armes. El component polític de la dissuasió i de la defensa encara no és prou poderós i està molt basat en la força de les armes. Evidentment un procés de desarmament necessitaria una reconversió de les indústries del sector, que tenen un potencial enorme. Però tampoc es pot dir que una reconversió d'aquestes indústries signifiqués un desgavell econòmic. Podrien passar a produir altres béns que serien competitius en el mercat. Els factors econòmics són una dificultat no insalvable. El problema està a nivell polític, encara no han fet la conversió mental en el discurs de la seguretat.

—En l'obtenció d'energia nuclear es fan servir, en alguns casos, els supergeneradors, que són més cars i perillosos però produeixen plutoni per fer armes atòmiques. ¿Priva la qüestió militar sobre totes les altres?

—Crec que bona part del problema de la indústria nuclear té a veure amb aquest plantejament estratègic, perquè mentre l'energia nuclear civil sigui necessària per al funcionament de l'estratègia nuclear, es farà difícil aturar processos com el dels supergeneradors, que tenen finalitats bàsicament militars, o arribar a plantejaments sobre l'estructura energètica d'un país introduint alternatives. Una de les conseqüències d'un nou plantejament polític seria la reconversió del discurs energètic. Però això, ho veig una mica lluny. Però hi ha una relació molt estreta entre la perduració de la indústria nuclear, malgrat totes les dificultats i els problemes que no estan resolts. I continuarà mentre hi hagi aquesta necessitat militar.

—¿La recerca militar té influència en el camp civil?

—Això és un dels grans mites que s'han anat fabricant, sobretot des de la II guerra mundial. S'ha demostrat de moltes maneres que la investigació militar fa molt poc *spin-off* —transvasament cap al camp civil—. S'ha calculat que dels productes de la investigació militar només d'un 20 o un 30 per cent arriben a tenir algun dia ús civil. Algun dia vol dir l'any següent o trenta anys després. El percentatge és molt petit, sobretot si tenim en compte que la investigació militar absorbeix més de la meitat dels recursos públics en investigació i que el 40% de científics —aproximadament mig milió— treballen exclusivament en el camp militar. Cal pensar la de coses necessàries que es podrien fer amb aquest volum tan immens de personal i recursos. ¿Com influeix això en l'economia d'un país? Els països amb menys inversió en recerca militar, el Japó i Alemanya Federal, són els que tenen un nivell de productivitat més alt i major competitivitat comercial amb l'exterior. En canvi, els Estats Units i Gran Bretanya han anat perdent competitivitat i han anat creant problemes estructurals dintre la seva economia en donar preferència a allò militar. És una altra dada que mostra la ineficàcia d'una dedicació excessiva en temes militars. Això pot explicar també els intents d'EUA d'implicar els països europeus i el Japó en la Guerra de les Galàxies. O de convertir el programa Eureka en un programa semimilitar que no tindria altre objectiu que fer perdre a aquests països llocs

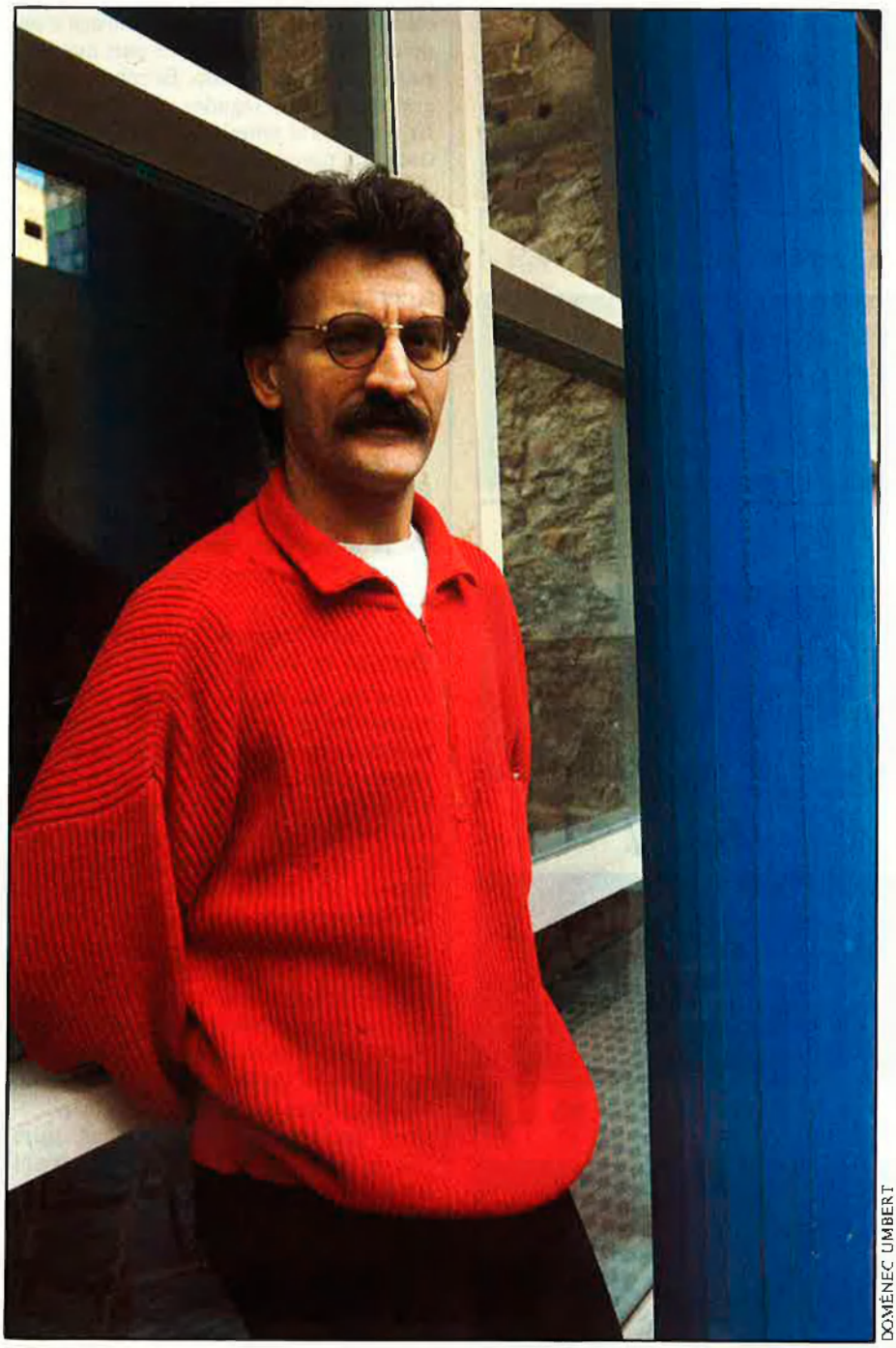

DOMÈNEC UMBERT

L'estat dedica 50.000 milions a investigació militar, el doble del que destina a la investigació civil

edicions 62 s/a

ELS LABERINTS DE BIZANCI

Joan Perucho
El Cangur, 114. 200 pàgs.

Un viatge meravellós per un món encara laberíntic, ple de la fantasia i la saviesa que acompanyen sempre l'obra de Joan Perucho.

Editorial Laia

L'AMO

Guillem Viladot

En l'ambient tancat d'una família benestant de poble, el pare era senzillament l'amo.

Edicions BROMERA

EL SUPERVIVENT

Barry Faville
Col·lecció Espurna, 2.

Aventures, amor i suspens en un futur post-nuclear.

EDITORIAL EMPÚRIES

OBERTURA CATALANA

Miquel Martí i Pol
Col·lecció Tros de paper, 29.
¿Memòries novel·lades o novel·la *memoriada*?

L'obra més sincerament humana i més intimament personal del poeta de Roda de Ter

GREGAL LLIBRES
consorci d'editors valencians s.a.

PHOTOMATON&VOX / FLASH / EL CAP ENTRE LES MANS

Herberto Helder
Gregal poesia, 18.
Traduït del portuguès per Vimala Devi

LA GALERA, S. A., EDITORIAL

MOLTA BIRRA I CARN PICADA

Klaus-Peter Wolf
Col·lecció Cronos, 26.

Un grup de joves es dóna les seves pròpies lleis.

EDITORIAL TRES I QUATRE

DESFICI

Isabel Olesti
Premi de Narrativa «Andrómina» 1988.

Indicat contra l'insomni, contra els forúncols, contra la peresa, contra el singlot, contra les ganes de treballar, contra la caspa, contra la diftèria i... contra el desfici.

curial

NOVEL·LES VIGATANES

Martí Genis i Aguilar. Biblioteca Popular Curial, 15.

Tres novel·les curtes (*L'Espalmada, Dos albats de mitja pompa*, i *La llum blava*) emmarcades en el món rural de la Plana de Vic, uns personatges desvalguts i desposseïts. Una visió no gens idealitzada d'aquest món.

Edicions Proa

RETRAT D'UN ASSASSÍ D'OCELLS

Emili Teixidor
A tot vent, 264.
208 pàgs. 1.400 ptes.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

CATALÀ COL·LOQUIAL
ASPECTES DE L'ÚS CORRENT DE LA LLENGUA CATALANA

Lluís Payrató
Biblioteca Lingüística Catalana.

en la competència en productes comercials. Podríem posar molts més exemples. L'aeronàutica és el sector que ha absorbit més recursos al llarg dels trenta darrers anys en els Estats Units, amb milers de milions de dòlars només en investigació militar. El resultat ha estat que els avions van 50 quilòmetres per hora més ràpids i el percentatge d'accidents deu ser més o menys el mateix. Això mostra que el nivell de transvasament cap al camp civil és mínim.

—*Les empreses reben moltes ajudes.*

—Sí perquè la meitat de recerques es fan amb diners públics. Tenen assegurada una temporalitat en la recerca i en la producció. Les despeses són cada vegada més elevades i quan el producte comença a ser desenvolupat, difícilment el país que l'ha subvencionat el refusarà. Es compra, malgrat que moltes vegades no és necessari. És una espiral sense fi, perquè sempre es tracta de preveure l'imprevisible.

—*Ara es critica la Guerra de les Galàxies. ¿Creu que el projecte s'abandonarà?*

—Crec que la Guerra de les Galàxies ha estat una aventura de l'administració anterior que no ha trobat credibilitat en el camp científic, cosa absolutament necessària per a un programa amb un cost tan elevat.

—*¿La militarització de l'espai continuarà, doncs?*

—Totalment. El 80% dels satèl·lits artificials són militars. Hem de veure si hi ha la voluntat de desmilitaritzar-lo i reduir els programes en aquest camp, perquè molt pocs d'aquests programes tenen finalitats civils.

—*¿Quina responsabilitat real tenen els científics en tot això?*

—Crec que molta, decisiva. Aquí han augmentat els pressupostos d'investigació militar de menys de 3.000 milions de pessetes anuals dins el 1985 a gairebé 50.000 milions en l'any 1989. Això ha vingut donat per la decisió política, presa fa poc temps, de participar activament en programes internacionals de l'OTAN. En aquests moments, el pressupost d'investigació militar és gairebé el doble que el del CSIC, *Consejo Superior de Investigaciones Científicas* i és el programa d'investigació més important que hi ha a l'estat espanyol. Això pot crear la fantasia que molts investigadors tindran més possibilitats de treballar. Però ens pot portar, si no s'atura, a una situació que han viscut altres països: anar cap a un desenvolupament d'artefactes de destrucció de vides humanes.

—*Però són els polítics els que aproven els pressupostos.*

—Això, ho fa el Parlament, amb un desconeixement total de les implicacions que tindrà. □